

PANUN pakinoita

Oppineen humanistin muisto

Olen lukenut lehdistä, että professori Viljo Tarkkiainen on poissa. Jälleen kerran on pitänyt hiljentyä muistelemaan. Viljo Tarkkianen nimi liittyy lähtemättömästi suomalaisen kirjallisuuden tutkimukseen. En kyllä ihmettelisi vaikka suuressa yleisössä olisi sellaisiakin, joille hänen nimensä on peräti vieras, voipa niitä olla lukeneiden, jopa akateemistenkin joukossa, sillä niin monella yliopistollisellakin linjalla ovat humaniset aatteet ja jotkut kirjalliset »harrastelut» niin peräti toisarvoisessa asemassa. Eikä tämä merkkimies pitänyt suurta melua itsestään. Tutkijana uurasti hän nuoresta ylioppilaasta alkaen, tutkijan työlle pyhitti hän hiljaisen vanhuutensa, keriten kuitenkin, kuten lehdet ovat kertoneet, hoitaa näin viimeisinä vuosinaan sellaisen hallinnollisenkin viran kuin Yhteiskunnallisen Korkeakoulun kanslerin virka, josta vasta äskettiin erosi. Kuulin talvella Helsingissä, että parantumattomaksi todettu sairaus oli pakoittanut emeritus-professorin vetäytymään jokskeenkin kokonaan yksityiselämään.

Tunsin aina suurta kunnioitusta prof. Tarkkiasta kohtaan. Se johtui luonnollisesti siitä, että hän oli monen vuoden ajan opettajanani ja oli niin kovin viisas ja tuntui kovin vaativaiselta (kuten olikin) ja minä tunsin

tietoni aina liian vähäisiksi. Muistan valinneeni hänen luentonsa kohta ensimmäisenä opiskeluyksynä, vaikka en uskonut jaksavani hänen aineensa hankkiakkaan pääaineen tietoja. Unohtumattomana on jäänyt mieleeni seuraava kevättalvi, jolloin Tarkkiainen siellä yliopiston vanhan puolen ylimmässä kerroksessa Senaatintorin puolella luennoi /Facris Topeliuksesta. Ei hän mikään hirveän lennokas luennoitsija ollut, mutta jo silloin saattoi nuori civis kiinnittää huomiota siihen, minkä vanha civis sitten myöhemmin varsinkin mustien pilvien kerääntyessä taivaalle 1939 totesi: väärä saattoi joskus, varsinkin luentonsa lopussa ja käsitellessään vapaasti jotain siitä johtunutta ajatussikermää, leimahtaa, innostua, kohottaa äänensä ja hänen silmänsä viisaaksi tekevien mustasankaisten takana iskivät tulta. Silloin oli melkein järkiään kysymys ihm: syydestä, ihmisyyden oikeuksista ja yksilön arvosta ja merkityksestä, persoonallisuuden, persoonallisuuksien osuudesta taistelusta väärää vastaan, henkistä sortoa vastaan, pikkumaisuuden naurettavuudesta, henkisesti kuivettujen, sydämeltään kylmien halveksimisesta. Humanisuus oli leimaa antavaa Viljo Tarkkianen opetukselle.

Erään muistikirjan välissä on

minulla pari irtireväistä lehtistä, joissa kerrotaan erästä helsinkiläisestä kulttuurikodista Cygnaeuksenkadun varrella. Otsikkona on »Aleksis Kiven muistoa vaalitaan» ja alla »Kotimaisesta kirjallisuudesta tutkitaan ja luodaan» — niin, juuri tässä kodissa, joka tenttijälle jo ehti tulla tutuksi. Viljo Tarkkiainen oli nimittäin raimisissa suuren kirjailijattaren Maria Jotunin kanssa ja oli vaimonsa kirjallisen työn ylin ihailija ja peloton hänen puolestaan taistelija, vaikka tämä taistelu monasti aviomieskriitikon jääviyden takia herätti pahaakin verta. Tarkkiainen oli kuitenkin suurin piirtein oikeassa Mariansa suhteen, sillä Jotuni oli suuri kirjailija, jonka nimi säilyi aikakirjoissamme.

Niin säilyy Tarkkianenkin. Hän hän aloitti Aleksis Kiven tutkijana ja hänestä on sanottu, että hän uursi uran, sillä se, mitä suuresta Nurmijärven pojasta siihen saakka tiedettiin, oli varsin vähän (ensimmäinen painos, väitöskirjana, ilmestyi 1916, viides 1949). Tarkkiainen on kertonut, että Kiven mukana tuli kiintymys kaikkeen vanhaan suomalaiseen kirjallisuuteen, Kivi ohjasi hänet ulkomaillekin ja niin hänestä sitten tuli kotimaisen kirjallisuuden professori Helsingin yliopistoon. Hänen käsialaansa on myös laaja suomalainen kirjallisuuden historia, mainio oppikirja, valitettavasti loppunumyty.

Katselen kunnioitusta tuntien kahta interiööriä tuon äsken mainitun kirjailijakoti-reportaashin yhteydessä. Molemmat kuvat

ovat samasta huoneesta, juuri siitä, jossa professori tavallisimmin otti vastaan oppilaansa ja tentittävänsä ja jossa hänen valkean maineessa olevat »suullisensa» suoritettiin. Melkein kaikki tällä hetkellä virassa olevat suomenkielien opettajat muistavat tuon erikoisen salin ja muistaa sen yksi ja toinen opettajakin. Kaikki oli niin hienoa, että ensimmäisillä kerroilla suorastaan pelotti istua, mutta kodikasta kaikki myös oli ja nuo kaikki suht. pienen huoneen seinä peittävät vanhojen mestarien maalaukset, madonnat, ruhtinattaret ja muut muodostivat kieltämättä mitä otollisimman ympäristön, miljöön, kirjallisille keskusteluille. Syvennyksessä olevan ikkunan keskimmaisessä ruudussa oli lasimaalaus ja päivänvalo siivilöityi sieltä valkeiden uudinten läpi ja ikkunakomeroa taas kehystivät raskaat, muistaakseni tummanpunaiset, samettiverhot. Siinä oli myös Maria Jotuni kuvanveistäjän ikuistamana. Sen näkeminen toi kyllä heti mieleen, että oletko nyt selvillä myös minun työstäni...

Kirjoja ei tässä salissa — sellaisena oletan sen olevan vieläkin — ole kovin paljon, muutamia pieniä antiikkismallisia hienopintaisia lasiovisia kaappeja. Siinäpä huoneessa on miestä pidetty lujilla! Muistan kuinka vallon nuorena siellä olin ensimmäisen kerran ja kahden kesken sellaisen »vanhan» miehen kanssa, joka suoritti »ällä», viimeistä tenttiään vielä. Kaksi tuntia piti istua mirunkin ja yrittää ol-

la melkein yhtä viisas kuin se toinen (kukahän hän mahtoi olla). Sinne minun piti sitten uudelleen viimeisenä entisvanhassana syksynä 1939 ja muistankin käyneeni etoisessa ilmoittautumassa sinä iltana, jota seuranneena aamuna Suomeen hyökättiin ja Helsinkiä pommitettiin. Siihen se jäi. Mutta yhä oli soita, loppupuoli tosin, kun sinnekin uudelleen jouduin, jälleen mielestäni huolellisesti valmistautuneena Noiden lehtikuvien alle on jotain merkittykin (anteeksi nyt vain tällaiset persoonalliset muistelut!) Lehdet on talletettu melko myöhäisessä vaiheessa. Ylemmän kuvan kohdalle on kruksattu tuoli (tutun näköinen, tosiaan!) ja harakanvarpaistani saan selvän, että tällä tuolilla hikoili sen ja sen alapää sinä ja sinä päivänä. Voi kuinka ankeaa se olikaan ja sotilaspuku tuntui ahdistavalta, kun ensin olisi pitänyt keksiä komedian kirjoittajia Kreikasta ja mieleen tuli vain tragedian kirjoittajia. Mutta siitä siitä sitten tunnin perästä oltiin jo selvemmillä vesillä. Mitäpä niistä. Toisen kuvan kohdalla on siinäkin leikin päältä kruksattu tuoli ja merkitty reunaan, että tässä se istui odottaen tentti vuoroaan sinä — katohan — Panun-päivänä a. D. ... Se oli silloin Panun päivä 26. 5. eikä niinkuin sen Viikuna nyt on siirtänyt paria päivää aikaisemmaksi.

Tarkkiainen — niin, rauha viisaa ja lopulta niin kovin ymmärtäväiseksi osoittautuneen vanhan opettajan muistolle.

P a n u.